

HOOFSTUK 6 – DIE KONTEKS VAN VERSTAAN

6.1 DIE KONKRETE AARD VAN VERSTAAN

Die mens is 'n afhanklike wese wat van sy geboorte af aangewese is op andere: eers om hom te versorg; dan om hom te onderrig; later is hy afhanklik van sy werkgewer; net so is hy afhanklik van sy unieke bestaanshorison. Wat elke mens sy unieke identiteit gee, is die spesifieke konteks waarbinne hy bestaan – sy *Sitz im Leben*. Wie hy is en wat hy doen, is onlosmaaklik deel van sy bestaan; dit beïnvloed sy wêreldbeskouing, sy waardes, sy persoonlike vermoëns, sy verstaan van homself en van die wêreld rondom hom. Die sukses van elke mens bestaan juis in die feit dat hy weet hoe om korrek op te tree binne sy eie omstandighede. Die besluite wat hy neem; die interaksie met andere; die waardes waarvolgens hy leef; die manier hoe hy die lewe verstaan – dit alles geskied in 'n konkrete historiese situasie. Die mens is deel van hierdie konkrete horison en die spel waaraan hy deelneem kom tot uitdrukking in sy aktiewe deelname aan die proses van menswees.

Net soos geskiedenis verbind is aan konkrete gebeure en plekke, net so bestaan elke individu op 'n unieke manier in harmonie met sy horison van ervaring. Geen mens kan homself ooit verwyder van hierdie historiese werklikheid nie; hy kan nie buite hierdie werklikheid bestaan nie; hy kan hom nie eers indink hoe dit moet wees om te bestaan sonder 'n konkrete historiese verwysingsraamwerk nie – want die vermoë om te dink en te verstaan is juis te danke aan die mens se aktiewe deelwees van 'n historiese horison! Verstaan geskied binne die konkrete konteks waarbinne die individu leef, en daarom kan niemand namens hom verstaan nie; hy moet vir homself verstaan; dit is 'n persoonlike proses wat berus op individuele deelname.

Israel het geleef binne so 'n historiese realiteit en het hulleself en hulle verhouding met Jahwe verstaan teen die lig van hulle eie unieke horison⁵⁰⁶.

⁵⁰⁶ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 301.

Gadamer vat die konsep van horison mooi saam in die volgende woorde: "Every finite present has its limitations. We define the concept of 'situation' by saying that it represents a standpoint that limits the possibility of vision. Hence essential to the concept of situation is the concept of 'horizon'.

Dit sluit aan by Gadamer wat die noodsaaklikheid van horisonne benadruk as 'n bepalende voorwaarde vir verstaan. Wanneer die verlede bestudeer word, moet die interpreteerder rekening hou met die uniekheid van die horison waarbinne die teks tot stand gekom het en nie bloot die teks lees op sy eie terme en teen die lig van sy moderne kriteria en vooroordele nie. 'n Belangrike taak van historiese verstaan is gemoeid met die skep van 'n geskikte historiese horison waarmee ons die verlede reg kan verstaan – selfs al is daar 'n groot tydskloof wat ons skei van die verlede. As ons faal om na te dink oor die historiese horison waaruit die historiese teks spreek, sal ons die boodskap daarvan misverstaan⁵⁰⁷. Niemand ken vandag meer die vergange horison van die verlede nie, maar dit moenie die interpreteerder daarvan weerhou om te probeer om 'n moontlike situasie te skep waarby die teks inpas nie.

Wanneer iemand 'n dialoog voer, poog hy altyd om te verstaan wat die ander persoon aan hom wil kommunikeer; hy neem deel aan die gesprek, en laat toe dat die gesprek (en die ander gespreksgenoot) hom lei en betrokke maak by die kommunikasieproses. Hoe beter die gespreksgenote mekaar se standpunte en horisonne verstaan – en hoe meer hulle hulleself oorgee aan deelname aan die gesprek – hoe duideliker word dit wat hulle probeer sê (al stem hulle nie noodwendig met mekaar saam oor die onderwerp nie)⁵⁰⁸. Dieselfde geld vir historiese verstaan: die interpreteerder kom tot 'n verstaan van die boodskap wat deur die teks oorgedra word, sonder om noodwendig daarmee saam te stem of om dit vir homself te aanvaar⁵⁰⁹. Hy staan los van die verlede en kom as't ware van buite na die verlede, as 'n vreemde wêreld wat los staan van sy eie wêreld.

The horizon is the range of vision that includes everything that can be seen from a particular vantage point. Applying this to the thinking mind, we speak of narrowness of horizon, of the possible expansion of horizon, of the opening up of new horizons, and so forth".

⁵⁰⁷ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 302: "To that extent this seems a legitimate hermeneutical requirement: we must place ourselves in the other situation in order to understand it".

⁵⁰⁸ Vandenbulcke, J 1973. *Hans-Georg Gadamer: Een Filosofie van het Interpreteeren*. Brugge: Orion. Bladsy 109: "Gadamer Zelf stelt nog een ander element van het verstaan in het licht. Verstaan is in de eerste plaats zich met elkaar verstaan, d.i. tot overeenstemming komen. In het met elkaar overleggen groeit de zaak die aan de orde is".

⁵⁰⁹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, 2nd rev ed. New York: Continuum. Bladsy 302: "The text that is understood historically is forced to abandon its claim to be saying something true. We think we understand when we see the past from a historical standpoint – i.e., transpose ourselves into the historical situation and try to reconstruct the historical horizon.

Die negatiewe gevolg van hierdie siening is dat die moderne interpreteerder geen waarheid uit die verlede kan vind wat geldig is vir sy dag en tyd nie, want die twee horisonne is te ver van mekaar verwyder. Deur die andersheid van die teks uit die verlede te beklemtoon, word teksinterpretasie 'n objektiewe studie wat die teks skei van die hede en die teks ontnem van enige aanname tot waarheid in die hede. Die interpreteerder kom in hierdie situasie te staan *téénoor* die teks; in plaas daarvan om as gespreksgenoot 'n dialoog te voer. Hulle word geïsoleerde entiteite waar die interpreteerder die teks ondervra, sonder om persoonlik betrokke te raak by die teks. Dit is asof die interpreteerder apaties staan teenoor 'n bron wat hom bloot van inligting voorsien.

Uiteraard lei dit daartoe dat Gadamer vra of hierdie benadering die hermeneutiese proses van verstaan reg beskryf. Bestaan daar werklik twee afsonderlike horisonne los van mekaar? Bestaan die interpreteerder in een horison en die teks in 'n ander horison wat deur tyd van mekaar geïsoleer geraak het? Is die rol van die interpreteerder dat hy verstaan deur homself te verplaas na 'n ander horison waarin die teks tot stand gekom het? Ten spyte van die tyd kloof, moet daar gevra word of hierdie afsonderlike, geslote horisonne werklik in die praktyk bestaan. Ons het reeds daarop gedui dat geen individu ooit in isolasie kan bestaan nie, omdat hy altyd beïnvloed word deur die konkrete situasie waarvan hy deel vorm. Hy neem deel en staan in interaksie met die onmiddellike historiese horison waarvan hy deel is. Dit is 'n proses waarby hy persoonlik betrokke is en waardeur hy tot verstaan kom van homself en die wêreld rondom hom. Hierdie deelwees van 'n horison verbind hom ook aan ander mense – hulle is deel van sy horison. Dit bring mee dat geen individu in isolasie bestaan nie – sy horison oorvleuel altyd met dié van ander en daar is deurentyd dinamiese veranderings aan die gang op sy horison. Net so is 'n geslote historiese horison van die verlede óf die hede 'n abstraksie wat nie bestaan nie⁵¹⁰. Daarom verkies ek om van 'n horisonsbelewenis te praat.

⁵¹⁰ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 303: "The historical movement of human life consists in the fact that it is never absolutely bound to any one standpoint, and hence can never have a truly closed horizon. The horizon is, rather, something into which we move and that moves with us. Horizons change for a person who is moving. Thus the horizon of the past, out of which all human life lives and which exists in the form of tradition, is always in motion".

6.2 DIE ROL VAN TAAL IN DIE VERSMELTING VAN HORISONNE

Hierdie konkrete aard van verstaan, binne 'n unieke historiese horisonsbelewenis, is ook gekoppel aan taal. Sonder om 'n detail studie te maak van taal as sodanig, is dit duidelik dat taal net soveel bydra tot die vorming van die mens se verstaanhorison as enige iets anders. Taal is so 'n komplekse saak dat dit moeilik is om dit te verduidelik: dit is 'n medium van kommunikasie, maar soms kom dit voor asof taal té rigied is om ons gedagtes uit te druk; ons vermoë om te dink en te verstaan blyk altyd wyer te wees as ons vermoë om dit in woorde uit te druk⁵¹¹. Op sosiale vlak het alle taalgebruik vaste reëls; daar is uniformiteit in die gebruik van taal. Dit alles dwing ons in 'n rigting waar ons onself moet uitdruk binne 'n aanvaarbare skema, wat reg verstaan sal word deur andere. So bevind die mens hom dan tussen twee uiterstes: aan die een kant word hy beperk deur taal se grense en aan die ander kant het hy 'n begeerte om meer te verstaan – hierdie begeerte probeer ontsnap van die vaste skemas en beperkinge van taal. Wat meer is, is dat die rol van taal deur die geskiedenis heen verander het: in die tyd van die Ou Testament het taal 'n ander impak op mense gehad as vandag; die blote feit dat iemand se naam soveel waarde gedra het, wys reeds daarop dat die woord (taal) vir hulle meer gewig gedra het as vir ons.

So staan die interpreteerder dan binne 'n vaste historiese horison en reik terug deur die eeue na 'n teks wat tot hom spreek in mensetaal. Die sleutel tot verstaan lê nie opgesluit in die analisering van die grammatika van die taal voor hom nie, maar in die verstaan van die boodskap wat wyer en dieper strek as net die woorde op papier. Die historiese realiteit dat elke mens deel is van die geskiedenis en op dieselfde manier beperk word deur taal, maak kommunikasie tussen teks en interpreteerder moontlik. Alhoewel taal sekere beperkinge plaas op die mens se vermoë om homself uit te druk, is dit tog die primêre medium van kommunikasie oor eeue heen. Dit is immers die geskrewe taal wat vandag tot ons spreek – selfs eeue na die outeur reeds oorlede is. Die moderne leser

⁵¹¹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 405. Gadamer wys daarop dat taal definitiewe beperkinge het, wat 'n groot rol speel in die proses van verstaan: "Indeed, language often seems ill suited to express what we feel. In the face of the overwhelming presence of works of art, the task of expressing in words what they say to us seems like an infinite and hopeless undertaking... our desire and capacity to understand always go beyond any statement that we can make...the possibilities of our knowledge seem to be far more individual than the possibilities of expression offered by language".

het nie die voordeel dat hy lyftaal en stemtoon kan interpreteer nie – hy het net die teks voor hom.

Die interpreteerder se bestaan is onlosmaaklik verbind aan sy eie taalagtergrond. Hoe hy taal sien en hoe hy taal gebruik, speel 'n groot rol in die verstaanproses. Die spesifieke taal wat hy praat, maak deel uit van wie hy is; dit maak deel uit van hoe hy verstaan⁵¹². Lees hy nou die teks van die Ou Testament, kan hy nie maar sonder meer verstaan op 'n direkte manier nie. Die woorde wat uit die verlede tot hom spreek was 'n integrale deel van die outeur se horison; die outeur het 'n ervaring gehad wat hy in woorde moes uitdruk. Weens die beperkinge van sy eie taal het iets verlore gegaan in die kommunikasie van sy ervaringe⁵¹³; lees ons nou die teks 2000 jaar later, wakker die besondere woorde sekere emosies en ervaring by ons op, wat dalk anders is as wat die geval was vir die outeur van die Ou Testament.

Verstaan is 'n holistiese proses, waar verskillende elemente bydra tot die wyer bestaanshorison van die mens: sy historiese situasie; sy sosiale, politieke en godsdienstige agtergrond; sy opvoeding; sy kultuur; sy ervaringe; sy taal; sy denke – alles speel 'n beslissende rol in die verstaanproses .

Gadamer merk op dat sowel verstaan as taal op dieselfde beginsel berus: nie een van die twee kan slegs gesien word as 'n saak vir empiriese navorsing nie. Nie een van die twee is ooit slegs 'n objek van studie nie maar beide is noodsaaklik vir die verstaan van alle ander onderwerpe⁵¹⁴. Dit is die taal van die gesproke woord wat verstaan moontlik maak – ook die verstaan van historiese tekste. Hierdie verbale taal is so verweef met

⁵¹²Smith, P C 1991. *Hermeneutics and Human Finitude Towards a Theory of Ethical Understanding*. New York: Fordham University Press. Bladsy 112: “there is what Gadamer calls an inner unity between the word and the world. As a form of life, language forms life, shapes it, constitutes the world of the thing we deal with.

⁵¹³ Le Roux, J H 2010. *Geskiedenis van Ou Testamenteksegesi, 07: Augustinus was anders, 01*. Geen menslike woord of ‘verbum exterior’ kan alles wat ons binnekant koester, saamvat en mooi netjies en duidelik uitsê nie. Geen hoorbare of geskrewe woord kan ooit vasvat wat ons in ons harte voelnie...Dit is so 'n belangrike punt dat ons dit weer herhaal. Die innerlike woorde wat ons binnekant koester en die woorde wat dit in klank en skrif probeer verwoord, is nooit dieselfde nie. Niemand is ooit ten volle teenwoordig in die woorde wat hy uitspreek nie; daar bly altyd as't ware nog iets in die hart agter. En die uiterlike woorde wat ons hoor of lees sê, nie alles nie; fisiese woorde vat nooit volledig die innerlike woorde saam nie, put dit nooit uit nie: ‘Was ausgesagt ist, ist nicht alles’ (Gadamer 1973:504)”.

⁵¹⁴ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed*. New York: Continuum. Bladsy 405.

denke, verstaan, en interpretasie, dat die invloed daarvan nooit geïgnoreer kan word nie.

As ons die inhoud van die taal wat aan ons oorgedra word ignoreer en slegs probeer om die eksterne vorm van die taal te analiseer, is daar te min oor van dit wat die taal in wese wil kommunikeer. Die ware hart van taal lê in die onbewustelike kommunisering daarvan, wat dieper lê as die oppervlakstruktuur⁵¹⁵.

Hier word dit duidelik hoekom Gadamer nie 'n voorstaander was van metodes nie: die meeste metodes werk met die eksterne vorme van taal, en hanteer nie die onbewustelike aspekte van kommunikasie nie. Geskrewe taal word nie gesien as deel van die boodskap nie, maar slegs die vorm waarin die boodskap gegiet is. Die kodering van die boodskap na taal (deur die outeur), moet terug gedekodeer word (deur die interpreteerder) om dit vir die leser verstaanbaar te maak. Hiermee kon Gadamer nie saamstem nie, omdat hy van mening was dat denke en verstaan onlosmaaklik deel is van taal. Dit is soos die twee kante van 'n munt: sonder taal kan niemand sy gedagtes uitdruk nie, en sonder nadenke en verstaan is taal 'n leë resonansie sonder betekenis. Taal vorm denke, en denke vorm taal⁵¹⁶.

⁵¹⁵ Wachterhauser, B R 1986. *Hermeneutics and Modern Philosophy*. Albany: State University of New York Press. Bladsy 196: "By the *unconscious* nature of our own use of language, Gadamer is referring to the fact that language in use is not an object present or present-at-hand (*Vorhandensein*) for a subject or consciousness. In this respect language in use appears to be similar to a tool in use".

⁵¹⁶ Scheibler, I 2000. *Gadamer: Between Heidegger and Habermas*. New York: Rowman & Littlefield. Bladsy 130: "In Part III of *Truth and Method*, Gadamer emphasizes the intimate unity between word and thing, thought and language. He is so evidently amazed at the disclosive, 'event character' of the word, conveying to us how remarkable it is that in language the world itself presents itself".

6.3 VERSTAAN IS 'N DIALOOG

Ons sê weer: verstaan is 'n kommunikasieproses waar die interpreteerder in dialoog tree met die teks uit die verlede. Sonder hierdie dialoog kan geen verstaan moontlik wees nie. Hulle moet mekaar ondervra en tot 'n tweegesprek uitlok; hulle moet kommunikeer op 'n wyse wat tot verstaan lei⁵¹⁷. Daar kom 'n moment waar die interpreteerder iets verstaan vanuit sy dialoog met die teks sonder dat hy weet hoe om dit in woorde uit te druk. Dit beteken nie dat hy nog nie verstaan nie – hy verstaan nog net nie goed genoeg om dit in spesifieke taalvorme uit te druk wat sosiaal verstaanbaar is nie.

'n Onderbewuste vlak van verstaan word bereik voordat dit konkreet in konkrete taal uitgedruk kan word – en selfs dan is die uitdrukking nooit finaal en afgerond nie. Die dialoogproses hou nooit op nie – dit is 'n oneindige proses van verfyning en afronding wat altyd op pad is na nuwer vlakke van verstaan. Dit is soos 'n vreemdeling wat 'n nuwe taal aanleer: aanvanklik verstaan hy baie meer as wat hy kan uitdruk; hy luister na ander wat die taal praat en verstaan wat hulle sê, maar wanneer hy dit moet probeer napraat ontglim die regte woorde en konsepte hom. Dit is eers veel later, wanneer hy meer vertrouwd is met die nuwe taal, dat sy gedagtes en die woorde nader aan mekaar begin beweeg; en tog bevind hy hom telkens in 'n situasie waar hy iets teëkom wat hy net nie in woorde kan omsit nie. Dit is 'n goeie analogie van wat gebeur in die interpretasie van die Bybel: deur die konstante gesprek tussen teks en interpreteerder leer hulle om mekaar se taal te verstaan en word hulle wedersydse kommunikasie al hoe duideliker⁵¹⁸.

Gadamer beklemtoon hierdie waarheid in sy verduideliking van die verhouding wat bestaan tussen denke en spraak: die persoon wat aan iets dink is in wese besig om dit vir homself te verwoord (in sy gedagtes); hy is in 'n selfgesprek betrokke, waar denke en woorde in 'n enkele proses saamsmelt. Van groot belang is die besef dat die innerlike

⁵¹⁷ Malpas, J, Arnsward, U & Kertscher, J 2002. *Gadamer's century: essays in honor of Hans-Georg Gadamer*. Cambridge: MIT. Bladsy 145: "According to Gadamer, as speakers, we are in the same situation as when we are hearers, since we only come to understand what we have said through our interpretative engagement with others in which the meanings of our own utterances as well as theirs are questioned, responded to, and worked out".

⁵¹⁸ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 387-391.

woord wat by hierdie proses betrokke is nie op 'n refleksiewe manier gevorm word nie: die persoon beweeg nie van die een onderwerp na die ander nie – hy beweeg nie heen-en-weer tussen denke en innerlike woorde asof dit twee entiteite is nie. Die twee is in werklikheid een; méér nog, die twee maak deel uit van 'n enkele proses: sonder 'n doelbewuste ingesteldheid tot nadenke druk die woorde vanself die gedagtes uit. Die gedagte waaraan gedink word en die woord wat dit uitdruk is onlosmaaklik en nouliks aan mekaar verbind. Hulle is so naby verbind dat woorde nie 'n sekondêre plek beklee naas denke nie. Die woord is die medium waarin gedagtes tot uitdrukking kom⁵¹⁹.

As ons dus sê daar moet 'n dialoog plaasvind tussen die interpreteerder en die teks, help taal ons om dit te vermag en te verstaan. Taal is die medium waardeur ons denke verwoord word; dit is die uitdrukking van 'n gebeurte (*an event*); dit is meer as wat ons sien en hoor. Taal is 'n eksistensiële deel van ons denkproses en verstaanproses. Taal is onlosmaaklik deel van die mens se ervaringswêreld en sonder taal verloor die mens iets van sy *Dasein*. Die interpreteerder word gekonfronteer met die woorde van die teks, maar as hy net na die oppervlakstruktuur daarvan kyk, mis hy die doel van die teks. Die taal voor hom is 'n uitdrukking van 'n *event* wat in dialoog wil tree met die interpreteerder. Deur die teks te lees en in dialoog te tree met die teks kom die hele denkproses in beweging en kan 'n wisselwerking (gesprek / dialoog) tussen teks en interpreteerder tot stand kom.

Die teks en die interpreteerder hoef nie dieselfde taal te praat vir hierdie dialoog om moontlik te word nie, want dit is nie die taal self wat ons moet verstaan nie: dit is die

⁵¹⁹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 425. Dit sou sinvol wees om Gadamer hier meer volledig aan te haal in sy verduideliking van die verhouding tussen gedagtes en woorde: "The inner unity of thinking and speaking to oneself...implies that the inner mental word is not formed by a reflective act. A person who thinks something – i.e., says it to himself – means by it the thing that he thinks. His mind is not directed back towards his own thinking when he forms the word. The word is, of course, the product of the work of his mind. It forms the word in itself by thinking the thought through. This gives the impression that what is involved is a relationship to itself and that speaking to oneself is a reflexive act. This is not so, in fact...the inwardness of the word, which constitutes the inner unity of thought and speech, is the reason for its being easy to miss the direct and unreflective character of the 'word'.

In thinking, a person does not move from the one thing to the other, from thinking to speaking to himself... in fact there is no reflection when the word is formed, for the word is not expressing the mind but the thing intended. The starting point for the formation of the word is the substantive content (the species) that fills the mind. The thought seeking expression refers not to the mind but to the thing...the subject matter that is thought (the species) and the word belongs as closely together as possible. Their unity is so close that the word does not occupy a second place in the mind beside the 'species' (Lat.); rather, the word is that in which knowledge is consummated – i.e., that in which the species is fully thought".

boodskap wat deur die taal uitgedruk word wat van belang is. Daarom vorm taal 'n brug tussen die interpreteerder en die boodskap wat deur die teks oorgedra word. Analise van die taal is nie die einddoel nie, maar verstaan van die boodskap is waarna die interpreteerder streef. Die Ou-Testamentiese outeur het nagedink oor iets – dit vir homself verwoord in sy gedagtes – en deur dié proses tot verstaan gekom. Ná verdere nadenke het hy sy gedagtes so goed as moontlik probeer verwoord in die woorde van die teks wat voor ons lê.

Wanneer die interpreteerder die teks lees werk hy in die teenoorgestelde rigting terug in die verstaanproses: hy begin met die finale teks en werk terug na die betekenis wat oorgedra word. Dit is wat beide Von Rad en Gadamer doen het. Von Rad werk terug op soek na die boublokke waaruit die teks gegroei en ontwikkel het. Gadamer werk terug met behulp van die *Wirkungsgeschichte* en probeer die historiese effek van eeue se interpretasies van die teks verstaan.

Die interpreteerder poog om op dieselfde manier na te dink oor die onderwerp wat in die teks na vore kom as wat die oorspronklike outeur gedoen het. Dit kan nie gedoen word deur net 'n teks immanente struktuuranalise van die teks te doen nie. Taal is die katalisator wat ons gedagtes stimuleer en tot uitdrukking bring⁵²⁰.

Die manier waarop tradisie voortbestaan is nie onmiddellik duidelik nie. Dit is egter taal self wat tradisie voortdra. Die interpreteerder wat die teks interpreteer; die hoorder wat die boodskap hoor en dit in verhouding bring tot sy eie linguistiese oriëntasie van die wêreld, *dít* is waarin die tradisie voortleef. Hierdie linguistiese kommunikasie tussen die hede en die tradisie uit die verlede, is die gebeurte (*event*) wat plaasvind in alle

⁵²⁰ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsye 458-459. Anders as ander evraringe in die wêreld, ontsluit taal 'n totaal nuwe dimensie vir die mens; die dimensie waarin tradisie oorgedra word aan opeenvolgende geslagte. Hierdie tradisie uit die Ou Testament spreek steeds tot ons vandag, omdat dit oorgedra word deur die universele wese van taal: "This has always been the true essence of hearing, even before the invention of writing: that the hearer can listen to the legends, the myths, and the truth of the ancients. In comparison, the written, literary transmission of tradition, as we know it, is nothing new; it only changes the form and makes the task of real hearing more difficult. Here the concept of belonging takes on a new definition. Belonging is brought about by tradition's addressing us. Everyone who is situated in a tradition – and this is true, as we know, even of the man who is released into a new apparent freedom by historical consciousness – must listen to what reaches him from it. The truth of tradition is like the present that lies immediately open to the senses".

verstaan⁵²¹. Die hele hermeneutiese ervaring berus dus op taal as gebeurtenis. Dit is nie taal as sodanig (grammatika, reëls, ensovoorts) wat die hermeneutiese gebeurtenis kwalifiseer nie⁵²². Taal is slegs die medium waar die *é*ken die *wêreld* mekaar ontmoet; waardeur ons samehorigheid gemanifesteer word. Verstaan is nie 'n metodiese ondersoek van die onderwerp nie; dit is 'n gebeurte⁵²³, wat die interpreteerder betrek by die proses⁵²⁴. Die fisiese eksistensie van taalverdwyn in wat gesê word.

Net so is wat in taal uitgedruk word, nie noodwendig iets wat bestaan het voor taal nie, maar deur taal kom dit tot uitdrukking en bestaan dit. Die mens se verhouding met die wêreld is verbaal van aard, en daarom verstaanbaar. Dit is waarom Gadamer hermeneutiek sien as 'n universele aspek van filosofie⁵²⁵, en nie bloot as die metodologiese basis van die geesteswetenskappe nie.

6.4 DIE LEUEN VAN NATUURWETENSKAPLIKE OBJEKTIWITEIT

Die proses waarmee die natuurwetenskappe alles probeer objektiveer, asook die konsep van wese-in-sigself, wat in alle natuurwetenskaplike kennis voorveronderstel word, is duidelik 'n abstraksie. Die proses is 'n abstraksie van die basiese verhouding tot die wêreld, wat tot uitdrukking kom in die linguistiese natuur van ons ervaring van die wêreld. Die wetenskap wil tot sekerheid kom van die waarheid deur hulle kennis van die wêreld metodologies te organiseer. Gevolglik verwerp die wetenskap alle vorme van die

⁵²¹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 459: "The mode of being of tradition is, of course, not sensible immediacy. It is language, and in interpreting its texts, the hearer who understands it relates its truth to his own linguistic orientation to the world. This linguistic communication between present and tradition is, as we have shown, the event that takes place in all understanding. Hermeneutical experience must take everything that becomes present to it as a genuine experience. It does not have prior freedom to select and reject. Nor can it maintain an absolute freedom by leaving undecided matters specific to what one is trying to understand. It cannot unmake the event that it is itself".

⁵²² Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 459: "...it consists in the coming into language of what has been said in the tradition: an event that is at once appropriation and interpretation. Thus here it really is true to say that this event is not our action upon the thing, but the act of the thing itself".

⁵²³ Wachterhauser, B R 1981. *Historicity and Objectivity in Interpretation: A Critique of Gadamer's Hermeneutics*. Illinois: Northwestern University. Bladsy 202: "For Gadamer the event of understanding is ultimately the event of language...Understanding takes place and is realized only in and as a reciprocal conversation".

⁵²⁴ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 470. Gadamer som die realiteit mooi op in die volgende woorde: "Being that can be understood is language".

⁵²⁵ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 471.

waarheid wat nie op dieselfde sekerheid gebaseer is nie. Heidegger het tereg gesê: *Die Wissenschaften denken nicht*⁵²⁶.

Gadamer se bydrae tot hermeneutiek het die wese van kuns en geskiedenis losgemaak van die ontologiese vooroordeel van die strewe na wetenskaplike objektiwiteit; die ervaring van kuns en geskiedenis lei ons tot 'n universele hermeneutiek wat geïnteresseerd is in die algemene verhouding van die mens tot die wêreld⁵²⁷. Daar bestaan 'n onlosmaaklike band tussen die wêreld, die mens se ervaring van die wêreld, en sy linguïstiese uitdrukking van hierdie ervaring – dit is wat verstaan is; verstaan geskied binne 'n konkrete situasie. Dit is nie die abstrakte universaliteit van die rede wat die mens se vrye wil beheer nie, maar die konkrete universaliteit wat verteenwoordig word deur die gemeensaamheid van 'n groep, 'n volk, 'n nasie – of die totale mensdom. Gevolglik is dit baie belangrik om hierdie kommunale sin te ontwikkel⁵²⁸.

Praktiese kennis – *phronesis* – is kennis wat verbind is aan 'n konkrete situasie; hierdie tipe verstaan strek verder as die rasonale konsep van kennis. Soos in die geval van Aristoteles, word hier 'n onderskeid gemaak tussen kennis op grond van universele begrippe en kennis op grond van die konkrete situasie⁵²⁹. Die wil van die mens word betrek by hierdie proses van verstaan – dit is hoekom Aristoteles *phronesis* sien as *intellectual virtue*⁵³⁰. Verstaan behels altyd 'n toepassing van die teks op die interpreteerder se huidige situasie⁵³¹. Interpretasie en verstaan is nie 'n monoloog nie,

⁵²⁶Maier, F 2005. *Das anthropologische Prinzip: Ludwig Feuerbachs Neue Philosophie*, (Vol 1). Lit Verlag: Münster.

⁵²⁷ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed*. New York: Continuum. Bladsy 471. Hierdie universele hermeneutiek waarvan Gadamer praat beskerm ons van belangrike gevare: "We have formulated this universal hermeneutics on the basis of the concept of language not only in order to guard against a false methodologism...but also to avoid the idealistic spiritualism of a Hegelian metaphysics of infinity".

⁵²⁸ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, (2nd rev ed)*. New York: Continuum. Bladsy 19. Oor die kommunale sin van die mens se bestaan as deel van 'n groep, skryf Gadamer die volgende: "On this communal sense for what is true and right, which is not a knowledge based on argumentation, but enables one to discover what is evident...Vico bases the significance and the independent rights of rhetoric".

⁵²⁹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, (2nd rev ed)*. New York: Continuum. Bladsy 19. Gadamer maak die verstaan van die konkrete situasie duidelik in die volgende uitspraak: "The grasp and moral control of the concrete situation require submitting what is given under the universal – that is, the goal that one is pursuing so that the right thing may result".

⁵³⁰ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, (2nd rev ed)*. New York: Continuum. Bladsy 20.

⁵³¹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, (2nd rev ed)*. New York: Continuum. Bladsy 307. Hierdie toepassing van die teks op die konkrete situasie van die interpreteerder is 'n baie belangrike punt. Gadamer maak dit duidelik in die volgende: "Formerly it was considered obvious that the task of hermeneutics was to adapt the text's meaning to the concrete situation to which the text is

maar 'n dialoog; daar is 'n gesprek aan die gang waarby beide die teks en die interpreteerder betrokke is. Von Rad verwys hierna in sy bespreking van die verskillende bronne van die Heksateug en sê hulle doel was nie om absolute historiese waarhede oor te dra nie, maar eerder om op die gebeure self te fokus: Jahwe is teenwoordig by Israel en ons sien dit in die magtige daad wat Hy doen in hulle midde, maar ook deur uitsprake wat gemaak word deur mense in hulle eie unieke kontekste⁵³².

Wat geleer word uit die interaksie met die teks, kan slegs in 'n konkrete situasie geskied. Dit is dieselfde met 'n persoon wat 'n morele besluit moet neem: hy besit sekere kennis voordat die oomblik aanbreek waar hy sy besluit moet neem; deur vorige onderrig en ondervinding het hy reeds 'n algemene besef van wat reg is. Sodra hy egter 'n morele besluit neem, moet hy die regte ding doen in 'n spesifieke, konkrete situasie – hy moet dus verstaan wat reg is in die besondere situasie.

Die mens kan 'n *techne* aanleer en weer vergeet, maar met morele kennis werk dit nie so nie: dit kan nie aangeleer word of vergeet word nie⁵³³. Dit is nie iets wat objektief staan teenoor ons en net waargeneem word nie; ons is altyd reeds teenwoordig in 'n situasie waar ons keuses moet maak en opsies moet uitoefen. Om in staat te wees hiertoe moet ons reeds morele kennis besit en weet hoe om dit toe te pas⁵³⁴. Dit is dus meer 'n geval van morele vaardigheid as morele kennis.

speaking. The interpreter of the divine will who can interpret the oracle's language is the original model for this. But even today it is still the case that an interpreter's task is not simply to repeat what one of the partners says in the discussion he is translating, but to express what is said in the way that seems most appropriate to him, considering the real situation of the dialogue, which only he knows, since he alone knows both languages being used in the discussion".

⁵³² Von Rad, G 1967. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsye 288-289. Die doel van J en E word as volg opgesom deur von Rad: "What it is concerned with is not to the communication of religious truths under the guise of history, but rather, much more simply, the reality of the events themselves. Jahwe is present for Israel both in the picture of the mighty acts of God made relevant for the present and in the revelation given through human beings in their context".

⁵³³ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 315: "We learn a *techne* and can also forget it. But we do not learn moral knowledge, nor can we forget it. We do not stand over against it, as if it were something that we can acquire or not, as we can choose to acquire and objective skill, a *techne*. Rather, we are always already in the situation of having to act . . . and hence we must already possess and be able to apply moral knowledge".

⁵³⁴ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 315: "This is why the concept of application is highly problematic. For we can only apply something that we already have; but we do not possess moral knowledge in such a way that we already have it and then apply it to specific situations...What is right, for example, cannot be fully determined independently

Dit is soos die regter waarna ons vroeër verwys het wat 'n uitspraak moet maak in 'n kriminele saak: hy ken die wet en weet wat die strekking van die wet is en tog pas hy die wet toe na gelang van omstandighede wat duidelik word uit die saak wat voor hom in die hof afspeel. Hy gebruik sy kennis van die wet om in die konteks van 'n konkrete situasie 'n relevante uitspraak te maak.

Daar vind 'n interaksie plaas tussen die universele en die spesifieke; die universele beginsel word toegepas en aangepas op die konkrete situasie, en word as't ware gevorm deur die konkrete situasie⁵³⁵. As die regter 'n vonnis uitspreek wat nie die totale strekking van die wet weerspieël nie, beteken dit nie dat hy die wet verkeerd verstaan het nie; dit beteken nie hy het 'n fout gemaak nie. Inteendeel, dit bewys dat hy juis die wet verstaan en dat sy verstaan van beide die wet en die konkrete situasie hom gelei het tot 'n korrekte verstaan en toepassing van die wet. Hy het verstaan wat van hom verwag is in die besondere konkrete situasie. Dit is die kenmerk van ware *Verstehen*.

6.5 ERVARING AS BOUSTEEN VIR VERSTAAN

Hierdie konkrete situasie waarin verstaan geanker is, bring ook die belangrikheid van ervaring na vore. Ervaring is 'n baie subjektiewe en persoonlike gebeurtenis, wat nie oordraagbaar is van een persoon na 'n ander nie⁵³⁶. Elke mens bou sy eie ervaring op van die lewe; alles wat om hom en met hom gebeur speel 'n rol in hierdie proses. Net soos met voorkennis, wat lei tot 'n beter verstaan, so ook met ervaring: die ervaar van iets maak dit moontlik vir die mens om meer te ervaar. 'n Openheid tot ervaring lei tot

of the situation that requires a right action from me, whereas the eidos of what a craftsman wants to make is fully determined by the use for which it is intended".

⁵³⁵ Gadamer, H-G. 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 34: "The judge not only applies the law in concreto, but contributes through his very judgment to developing the law ("judge-made law"). Like law, morality is constantly developed through the fecundity of the individual case".

⁵³⁶ Gadamer, H-G. 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 346. Gadamer wys op die persoonlike aard van ervaring, wat deur elke mens self op gedoen moet word: "Experience is always actually present only in the individual observation. It is not known in a previous universality. Here lies the fundamental openness of experience to new experience, not only in the general sense that errors are corrected, but that experience is essentially dependent on constant confirmation and necessarily becomes a different kind of experience where there is no confirmation".

groeï in die mens se verstaan binne sy konkrete situasie. Ervaring is iets wat afspeel binne historiese grense en menslike beperkinge.

Elke ervaring word voorafgegaan en gevolg deur konkrete gebeure en speel af in spesifieke horisonne en is onlosmaaklik versmelt hiermee⁵³⁷; ervaring bestaan nie teen die agtergrond van geslote historiese epogge nie; wat in die verlede ervaar is, staan nie los van wat in die hede ervaar word nie, en sal ook nie losstaan van toekomstige ervaring nie. Ervaring groei altyd oor historiese grense heen, en dit is dikwels die verandering en ontwikkeling van konkrete historiese horisonne wat tot nuwe ervaring lei, wat weer tot 'n dieper verstaan lei.

So lees die interpreteerder 'n Ou-Testamentiese teks en skielik ervaar hy iets wat hy nog nooit vantevore ervaar het nie – al het hy die teks al telkemale bestudeer. Hoekom gebeur dit? Dood eenvoudig omdat hy gegroei het sedert sy laaste interaksie met die teks; sy ervaring het gegroei en sy konkrete situasie het verander; hy het verder gevorder op die pad van die verstaanproses. Sy verstaanvermoë en -vaardigheid het verander. Wat nou so duidelik ervaar word deur die interpreteerder voel soos 'n klimaks wat bereik is in sy verstaan – 'n *Eureka* oomblik! Net om later weer uitgedaag te word deur nuwe gebeure en lewensituasies.

Verstaan is 'n konkrete proses van groei; die mens is in sy unieke, subjektiewe wese deel daarvan. Dit is juis sy eie persoonlike ervaring en nadenke, sy eie vooroordele en voorkennis, sy omstandighede en horison, wat verstaan enigsins moontlik maak. *Cogito ergo sum – Je pense, donc je suis*. Soos ons in hoofstuk 1 reeds gesê het, sal 'n beter stelling in ons geval dalk wees: *Ek verstaan, daarom is ek*. Verstaan is menswees; en menswees is verstaan. Verstaan is nie 'n abstrakte konsep wat losstaan van die mens en sy ervaringe nie; verstaan is die hartklop van die mens se bestaan en sy belangrikste middel tot oorlewing. Kennis en waarheid is nie objektiewe, onveranderlike abstraksies nie; dit is die resultate van die individu se eie worstelling met die lewensproses waarvan

⁵³⁷ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 237. Ervaring groei deur historiese grense en sleur die interpreteerder meë op die weg van verstaan: "Every experience has implicit horizons of before and after, and finally fuses with the continuum of the experiences present in the before and after to form a unified flow of experience".

hy deel uitmaak, die proses van verstaan, van sin maak uit die lewe, die interpretasie van die belewenisse wat hy meemaak.

Taal speel 'n groot rol in die proses van verstaan. Dit is die voertuig waardeur gedagtes oorgedra word en hoe die proses van verstaan tot uitdrukking kom. En tog het ons gesien dat dit meer is as net dit: taal is essensieel deel van verstaan. Deur taal kom denke en verstaan tot uitdrukking en neem dit vorm aan. Net soos met ervaring en verstaan, deurloop taal ook deurgaans groei en aanpassing. Hoe meer ons verstaan en hoe meer ons ervaar, hoe meer ontwikkel ons taal en ons gebruik daarvan. Dit is juis vanweë taal dat ons die wêreld kan ervaar en die hermeneutiese ervaring self kan meemaak⁵³⁸.

Taal strek verder as net hoorbare klanke: gesigsuitdrukkings, stemtoon, handgebare en lyftaal spreek alles tot die hoorder. Hierdie nie-verbale kommunikasiemiddels help mense om te verstaan; selfs in gevalle waar ons nie werklik die ander taal verstaan nie. Dit is juis die universaliteit van verstaan; dit is hoekom ons vandag nog die Ou Testament kan verstaan. Iets van die Ou Testamentiese outeur se menswees skemer deur in sy teks en raak ons aan. Oor taalgrense heen verstaan ons mekaar omdat daar 'n universaliteit bestaan in taalgebruik.

Gadamer sê die interpreteerder moet leer om sy ore te spits en te luister na die teks. Taal is nie 'n metode wat gebruik kan word en dan weer neergelê kan word as dit nie meer werk nie. Agter die taal lê daar 'n gedagtegang wat terug strek die verlede in en tegelykertyd ook vorentoe strek die toekoms in⁵³⁹. Een voorbeeld hiervan is vertaling: iets wat onverstaanbaar is word lewend gemaak deur dit in ons eie taal te vertaal. 'n Teks is dood vir die persoon wat nie die oorspronklike geskrewe taal ken nie, maar die

⁵³⁸ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 453. Gadamer wys daarop dat taal die medium van hermeneutiese ervaring is: "Language is the record of finitude not because the structure of human language is multifarious but because every language is constantly being formed and developed the more it expresses its experience of the world...It is from language as a medium that our whole experience of the world, and especially hermeneutical experience, unfolds".

⁵³⁹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsye 551-552. Taal speel 'n belangrike rol in die hele proses van verstaan – taal is die middel waardeur die gedagtes tot uitdrukking kom: "...I took care to tell my students: you must sharpen your ear, you must realize that when you take a word in your mouth, you have not taken up some arbitrary tool which can be thrown in corner if it doesn't do the job, but you are committed to a line of thought that comes from afar and reaches on beyond you".

vertaling gee dit lewe. In hierdie vertaalproses ontbloot ons as't ware die geheim van hoe die mens kommunikeer en hoe verstaan werk. Vertaling impliseer 'n verstaan van die oorspronklike, wat dan dien as vertrekpunt vir die nuwe vertaling. Alle spraak funksioneer op dieselfde basis: daar moet eers een of ander basis-verstaan wees voordat die mens oor iets kan praat.

Von Rad verwys ook hierna in sy bespreking van die ontstaansgeskiedenis van die Ou Testament: wat op skrif gestel is, moes vroeër reeds deur die outeur deurdink gewees het; hy moes 'n soort voor-kennis gehad het, wat hy dan op sy eie konteks toegepas het⁵⁴⁰. Sodra die mens begin praat, word 'n proses in beweging gebring waar een woord aanleiding gee tot 'n volgende en die gedagtegang ontwikkel soos die gesprek ontwikkel; die eindpunt is nog nie bekend nie; iets lê nog buite sy bereik. Met voordrag is dit anders: 'n volledige resitasie word vooraf geleer en dan net gelever aan die gehoor: die eindpunt van die resitasie is reeds bekend, en daarom is daar nie werklik sprake van 'n gesprek nie. Dialoog verskaf die stimulerende grond vir verstaan⁵⁴¹. Dit behels ontdekking, bevraagtekening, worstelling, en die uitprobeer van idees. Verstaan is 'n ontdekkingsreis – nie 'n eindbestemming nie.

Daar is dikwels 'n misverstand wat taal betref in die proses van verstaan. Wanneer taal gereduseer word tot woorde, frases en sinne, wat metodies geanaliseer moet word, mis ons die doel van taal. Taal is eerder die medium wat kommunikasie bemiddel en dit moontlik maak om in gesprek te tree met andere; dit bring die vryheid mee wat dit vir ons moontlik maak om onself te wees en waardeur ons onself kan uitdruk. Taal is die kreatiewe krag wat verstaan bemiddel en wat vorm gee aan die mens se denke en verstaan⁵⁴².

⁵⁴⁰ Von Rad, G 1967. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsy 73. Von Rad wys op die invloed wat mense se konkrete situasies gehad het op die ontwikkeling van Deuteronomium: "Again it must be said that this kind of thing is not dreamed up at a desk. The forms for this material must previously have had some real-life situation before they became literature".

⁵⁴¹ Dostal, R J 1994. *The experience of truth for Gadamer and Heidegger: taking time and sudden lightning*, in Wachterhauser, B R (ed). *Hermeneutics and Truth*. Illinois: Northwestern University Press. Bladsy 58: "If we give ourselves over to the topic in conversation, we may come too slowly to grasp (*greifen / begreifen*) something of the matter. This model of conversation is the primary model throughout Gadamer's work of the experience of truth".

⁵⁴² Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 553. Volgens Gadamer moet taal reg verstaan word en sy regmatige plek gegee word: "In fact, language is the single word, whose virtually opens for us the infinity of discourse, of speaking with one another, of the freedom of "expressing oneself" and "letting oneself be expressed".

Von Rad wys duidelik daarop dat taal veel meer is as net die uiterlike woorde en taalstrukture. Die manier waarop Israel hulle eie tradisies herhaaldelik herïnterpreteer her, beklemtoon hierdie kreatiewe, interpreterende aard van taal. Die moderne leser het taal omskep tot 'n studie waar analitiese metodes soms meer gemoeid is met die taal as met wat deur die taal gekommunikeer word. Die Ou Testament het egter anders omgegaan met taal: vir hulle was woorde meer as net iets wat na ander objekte verwys het⁵⁴³.

6.6 VERSTAAN AS INTERAKTIEWE SPEL

Wat van belang is uit die bogenoemde is dat die interpreteerder in interaksie tree met die teks uit die verlede. In sy finale vorm lê die teks as 'n dooie dokument voor die leser; dit is eers wanneer die interpreteerder die teks betrek by die dialogiese proses van verstaan, dat die teks ontwaak: die spel van verstaan wek die teks op tot lewe. Die lees en herlees, die nadenke en hernude nadenke, die proses waar wat verstaan word in woorde omgesit word, dit alles dra by tot die deelname van die teks aan die verstaanproses. Die swart-op-wit woorde van die teks verdwyn in die gesprek met die interpreteerder; hy is besig om te onderhandel met die teks; hy begin hoor wat die teks wil sê⁵⁴⁴.

Hy onderhandel 'n betekenis waarmee beide hyself en die teks tevrede kan wees. Hy wil nie weet wat die teks vir die Ou Testament se hoorders beteken het nie; inderwaarheid kan hy nie weet wat dit vir hulle beteken het nie, want verstaan is 'n aktiewe proses, en die persoon wat tot verstaan kom neem hieraan deel. Die eerste hoorders het die Ou Testament teks verstaan in hulle eie konteks. Die moderne leser word egter voor

⁵⁴³ Von Rad, G. 1967. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsye 80- 81: "In modern languages, or at least in modern European languages, the almost exclusive function of the word as an aggregate of sounds is to convey meaning...This noetic function of the word, the concept of it as bearing and conveying an intellectual idea, is, however, far from covering the meaning which language had for ancient peoples".

⁵⁴⁴ Sosa, E (ed). 1986. *Philosophy and Phenomenological Research*. Providence: Brown University Press. Bladsy 433: "Gadamer's analysis of the task of interpretation follows from what is required by way of reading eminent literary texts. It is here that Gadamer calls for the effacement of the reader and the disappearance of the interpretation.

And it is here that Gadamer appeals to our 'inner ear.' Speech and discourse are more fundamental than writing, but all writing was not meant to be literally read aloud. The task of reading and interpreting is to bring the fixed once again to speech but to speech for the inner ear".

dieselfde uitdaging geplaas: die teks wat destyds gesprek het tot mense van die antieke wêreld, wil vandag nog spreek tot die moderne mens.

Die interaksie wat die teks aanvanklik uitgelok het en die *vertaling*⁵⁴⁵ wat elke hoorder van die teks moes maak om binne sy konkrete situasie sin te maak, moet vandag nog gebeur⁵⁴⁶.⁷ Die enigste manier waarop dit kan geskied, is wanneer die normale proses van verstaan toegelaat word om sy gang kan gaan: wanneer die interpreteerder die vryheid gegun word om onbeskaamd betrokke te raak by die oneindige proses van verstaan. Sonder enige voorbehoud moet die interpreteerder in gesprek tree met die teks.

Dink byvoorbeeld aan 'n klein kindjie wat vir die eerste keer saam met sy ouers sirkus toe gaan: elke beweging trek sy aandag; elke nuwe item bring groter opgewondenheid; hy vra vrae; hy reageer op impulse; hy vergeet alles wat in sy normale daaglikse lewe aangaan en hy word deel van die sirkusvertoning. Hy probeer verstaan hoe die kulkunstenaar 'n vrou uit 'n boks kan laat verdwyn; hoe hy 'n duif uit 'n sakdoek kan skud. Hy sien dit voor sy oë afspeel en wonder hoe dit moontlik is, maar kan dit nie dadelik verduidelik nie; tog glo hy dit, want hy sien dit voor sy oë afspeel. Hy raak betrokke by 'n spel en speel saam; hy gee homself oor aan die spel sonder om te wonder hoe ander daarvoor voel en wat ander daarvoor dink.

Net so met die verstaan van die Ou Testament: dit is 'n spel waar die teks en die interpreteerder gewikkel is in 'n diep gesprek; 'n gesprek wat altyd verder ontwikkel en waaraan beide vennote deel het. Die interpreteerder is wie hy is en kan nie poog om iemand anders te wees nie; hy moet dit besef en aanvaar en vanuit hierdie unieke konkrete horison met die teks omgaan. Soms praat hy te vinnig en moet hy om verskoning vra en sy woorde terugtrek; soms praat hy sonder om te luister en dan moet hy weer luister; soms hoor hy die woorde van die teks, maar dit dring nie deur tot sy

⁵⁴⁵ Die woord *vertaal* word hier in 'n simboliese sin gebruik om na die proses van verstaan te verwys. Soos reeds vroeër in die hoofstuk aangedui, is tot-verstaan-kom 'n proses waar die teks op ons konkrete konteks toegepas word: dit is asof ons die tradisie uit die verlede vertaal om in ons konteks sin te maak.

⁵⁴⁶ Wachterhauser, B R 1981. *Historicity and Objectivity in Interpretation: A Critique of Gadamer's Hermeneutics*. Illinois: Northwestern University. Bladsy 248: "Translation is necessary not only at the horizontal level, between competing linguistic communities, but between generations and epochs as well".

konteks nie. Maar praat moet hy praat! Dit is deur die gesprek self dat gedagtes loskom en deur die gesprek dat hy bewus word van die eise wat die teks aan hom stel. Sy eie konkrete situasie vervreem hom nie van die teks nie, maar bied juis die moontlikheid tot gesprek; meer nog, dit noodsaak die gesprek. Dit voorsien die nodige stimulasie wat die proses van verstaan moontlik maak⁵⁴⁷.

Dit is juis die verskillende en skynbaar onversoembare kontekste van die leser en die teks wat interpretasie noodsaak. Dit is hoekom historiese verstaan werk: dit laat die mens toe om binne sy eie konkrete horison in gesprek te tree met 'n teks uit 'n totaal ander konteks; die hede van die interpreteerder daag die verlede van die teks uit tot verantwoording – en *vice versa*. Die historiese aard van verstaan maak die heen-en-weer-beweging moontlik tussen die teks en die interpreteerder.

Die oënskynlike teenstrydige kontekste begin met mekaar in gesprek tree, en soos die gesprek vorder kom hulle nader aan mekaar. Hierdie versmelting van horisone waarvan Gadamer ons bewusmaak het is een van die boustene van verstaan, en dit word moontlik deur die gesprek waarby die interpreteerder homself honderd persent aansluit. Hy ontledig hom nie van sy horison nie, maar bring sy horison tot verantwoording in verhouding tot die teks.

Die bewuswording van ons eie konkrete situasie; die aanvaarding daarvan as deel van wie ons is; die vryheid om dit in gesprek te bring met die Ou Testament teks; die noodsaaklikheid daarvan vir verstaan: dít is wat van belang is. Elke interpreteerder moet vir homsêlf verstaan – niemand kan dit namens hom doen nie. Hy, en net hy alleen, kan verstaan, want verstaan is 'n persoonlike ervaringsproses wat afspeel binne 'n konkrete situasie. In verstaan gaan dit om die interpreteerder se verstaan; net soos die Ou Testament ook handel het oor regte mense se verstaan in hulle eie konkrete historiese

⁵⁴⁷Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 390: "Hence the meaning of a text is not to be compared with an immovably and obstinately fixed point of view that suggests only one question to the person trying to understand it, namely how the other person could have arrived at such an absurd opinion. In this sense understanding is certainly not concerned with 'understanding historically' – i.e., reconstructing the way the text came into being. Rather, one intends to *understand the text itself*. But this means that the interpreter's own thoughts too have gone into re-awakening the text's meaning. In his the interpreter's own horizon is decisive, yet not as a personal standpoint that he maintains or enforces, but more as an opinion and a possibility that one brings into play and puts at risk, and that helps one truly to make one's own what the text says".

situasies. Von Rad het met sy *Traditionsgeschichte* die pad aangewys waarop hierdie persoonlike, historiese proses van verstaan loop.

HOOFSTUK 7 - DIE PAD VORENTOE

7.1 DIE ONSKATBARE WAARDE VAN VON RAD EN GADAMER SE BYDRAES

Gerhard Von Rad het so 'n impak gehad op die bestudering van die Ou Testament, dat Crenshaw verwys het na die Ou Testament wetenskap vóór en ná Von Rad⁵⁴⁸. Dieselfde kan sekerlik ook gesê word van Hans-Georg Gadamer, wat aangedui het hoe die mens 'n historiese, interpreterende wese is, wat deur ervaring en deelname die spel van *Verstehen* betree. Vir hom was hermeneutiek meer as net wetenskap: dit was deel van menswees⁵⁴⁹. Ons kan vandag nie meer voortgaan asof Von Rad en Gadamer nie bestaan het nie. Ons kan nie terugval op sinkroniese metodes wat op meganiese wyse met tekste omgaan nie. Die teks van die Ou Testament lê voor ons as 'n getuienis van Israel se verstaan van Jahwe se handeling in die verlede. Dit is hulle persoonlike interpretasies van gebeure, wat oor eeue ontwikkel het; hulle weergawe van die *Heilsgeschiede*. Die Ou-Testamentiese teks is 'n voertuig van kommunikasie, wat Israel se verstaan probeer verwoord. Woorde wat op skrif gestel word, verloor iets van die innerlike woord van die outeur⁵⁵⁰; sy innerlike woord kan nooit bevredigend weergegee word deur die geskrewe woord nie⁵⁵¹.

⁵⁴⁸ Crenshaw, L. 1978. *Gerhard Von Rad*. Word books: Waco. Bladsy 15.

⁵⁴⁹ Ormiston G L & Schrift, A D (eds). 1990. *The hermeneutic tradition from Ast to Ricoeur*. State University of New York Press: Albany. Bladsy 198: "The understanding and the interpretation of texts is not merely a concern of science, but is obviously part of the total human experience of the world. The hermeneutic phenomenon is basically not a problem of method at all. It is not concerned with a method of understanding, by means of which texts are subjected to scientific investigation like all other objects of experience. It is not concerned primarily with the amassing of ratified knowledge which satisfies the methodological ideal of science – yet it is concerned, here, too, with knowledge and with truth".

⁵⁵⁰ Grondin, J. 2003. *The philosophy of Gadamer*. England: Acumen Publishing. Bladsy 146: "Gadamer insists that the concept of pronouncement 'is in the most extreme opposition to the essence of the hermeneutic experience and to the linguistic character of human experience in general'. No pronouncement can exhaust what is seeking to be said. The 'universal 'there' of being in the word' is not that of language effectively spoken, codified, registered, fixed, but that which is aware of the limits of all pronouncements to say what can be said".

⁵⁵¹ Grondin, J. 2003. *The philosophy of Gadamer*. England: Acumen Publishing. Bladsy 146: "Every discourse, as we have found with Augustine, goes back to an unsaid to which we must be able to listen if we want to understand what is said. Augustine speaks here of the internal word. If the internal word of a human thought is explained only in thought, the external word still never exhausts what wants to be said, the wishing-to-be-shouted of the internal word. This return of the said to the unsaid, of the finite order of the discourse to the infinity of wishing-to-say, corresponds to what Gadamer calls in *Truth and Method* the *speculative* achievement of language. '*Speculative*' according to Gadamer come from *speculum*, 'mirror', and evokes that 'truth of the word' that is able to allow the resonance of a meaning that goes beyond what is said".

Metodes wat op die teks alleen fokus (soos byvoorbeeld struktuuranalise) hou die teks gevange in die tronk van hulle metode⁵⁵²: die teks word geanaliseer as absolute woord; geen ruimte word gelaat vir die verstaan van die innerlike woord wat aanleiding gegee het tot die geskrewe woord nie. Gadamer het gesê, *Being that can be understood is language*⁵⁵³. Hy het hiermee verwys na *being* wat ervaar en verstaan kan word, en dat hierdie *being* spreek⁵⁵⁴. Hy verwys nie hier na taal alleen nie, maar na enige vorm van kommunikasie⁵⁵⁵.

Gadamer se bydrae was 'n welkome vernuwing in die verstaan van tekste. Sy doel was nooit om 'n metode daar te stel vir teksintepretasie nie. Vir hom was dit wat met die mens gebeur in die verstaansproses van baie groter belang as die metode wat gevolg word. Hy wou mense help om te sien hoe hermeneutiek 'n eg-menslike proses is waardeur die mens tot nuwe insigte kom. Sy grootste werk, *Wahrheit und Methode*, is daarom so monumentaal in sy hermeneutiek. Die titel self plaas die kern van die saak op die tafel, wat twee konsepte saam groepeer en die grondslag bied vir hermeneutiek: (i) waarheid en (ii) metode. So dikwels word hierdie twee terme in 'n wiskundige verhouding tot mekaar geplaas: metode = waarheid. Gadamer het egter daarin geslaag om aan te toon dat hermeneutiek dieper strek as metodiese benaderings. In sy voorwoord tot die tweede uitgawe van *Wahrheit und Methode* het hy dit duidelik gestel⁵⁵⁶.

⁵⁵² Ankersmit, F 2007. *De sublieme historiese ervaring*. Groningen: Historische Uitgeverij. Bladsye 67-76.

⁵⁵³ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd ed). Bladsye 431-432.

⁵⁵⁴ Grondin, J 2003. *The philosophy of Gadamer*. England: Acumen Publishing. Bladsye 128-129: "What cannot become language is what cannot be understood, and putting into language is parallel to putting into understanding...We understand only the being which we can articulate in language. And that is very little. Even what we succeed in stammering is never everything that we would have been capable of saying".

⁵⁵⁵ Gadamer, H-G & Palmer, R E (ed). 2007. *The Gadamer reader: a bouquet of the later writings*. Northwestern University Press: Illinois. Bladsy 420: "Language in words is only a special concretion of linguisticity. And the same thing also applies to gestures...Also, there is a language for the mute, and even for the deaf-mute".

⁵⁵⁶ Ormiston G L & Schrift, A D (eds). 1990. *The hermeneutic tradition from Aristotle to Ricoeur*. State University of New York Press: Albany. Bladsy 202: "Perhaps I may briefly outline the intention and claim of the work. My revival of the expression 'hermeneutics', with its long tradition, has apparently led to some misunderstandings. I did not intend to produce an art or technique of understanding, in the manner of the earlier hermeneutics. I did not wish to elaborate a system of rules to describe, let alone direct, the methodical procedure of the human sciences. Nor was it my aim to investigate the theoretical foundation of work in these fields in order to put my findings to practical ends...My real concern was and is philosophic: not what we do or what we ought to do, but what happens to us over and above our wanting and doing".

7.2 SINKRONIESE TEKS-ANALITIESE METODES KAN ONS NIE MEER HELP NIE

Die toekoms lê beslis nie in die ontwikkeling van meer metodes wat op 'n sinkroniese manier met die finale teks omgaan nie. Die toekoms lê in ons verstaan van onself in verhouding tot hermeneutiek. Hoe gouer ons die universeel menslike aspek van hermeneutiek verstaan, hoe makliker word dit om betrokke te raak by die proses van verstaan. Die probleem van ons tyd lê juis daarin dat daar te veel gefokus word op die regte metodes om tekste mee te lees, sodat ons by sogenaamde absolute waarhede kan uitkom. Dit gee op sy beurt weer aanleiding daartoe dat hierdie metodes en afgeleide waarhede verdedig moet word as eg, omdat die sekuriteit van ons menswees daarin geleë is. Dit is waarteen Gadamer hom verset het: nie metodes as sodanig nie, maar die verheffing van metodes tot absolute beginsel, wat belangriker geword het as die betekenis van die teks self⁵⁵⁷. Hy was gekant teen metodiese benaderings wat die waarheid probeer beheer het deur hulle metode⁵⁵⁸.

Die interpreteerder word nou die rentmeester van die waarheid; sy metodes en die resultate van sy studie word die maatstaf waarvolgens alle interpretasies beoordeel word. Die einddoel van sy arbeid is om by 'n finale waarheid uit te kom. Gadamer se hermeneutiek maak dit duidelik dat hierdie 'n onmoontlike tese is: verstaan kan nie ingeperk word deur metodes nie; waarheid kan nooit in 'n absolute sin bereik word nie. *Verstehen* is net te gekompliseerd hiervoor; tekste uit die verlede lê voor ons as dooie dokumente, wat alleenlik lewend gemaak kan word deur dit in 'n dialoog te betrek. Wat

⁵⁵⁷ Grondin, J 2003. *The philosophy of Gadamer*. England: Acumen Publishing. Bladsy 20: "A similar mistake is to think again that Gadamer stands against method and instrumentalism. But this is not the case at all: we must follow a method if we want to build a bridge, solve a mathematical problem or try to find a cure for AIDS. Gadamer has never tried to deny it: instead, he has learnt a lot from the methodologies of understanding, for which he has the highest praise. For him, they are evidence and gain. He never challenges science, but only the fascination which emanates from it and which threatens to reduce the understanding to an instrumental process".

⁵⁵⁸ Grondin, J 2003. *The philosophy of Gadamer*. England: Acumen Publishing. Bladsy 20: "The great enticement of modern methodology is to persist in making us forget it. It is like an instrumentalist conception of the understanding which hides its essential unavailability. Fundamentally, Gadamer questions this instrumentalism. To understand is not to control, but is a little like breathing or loving: we do not know what sustains us, nor where the wind which gives us life comes from, but we know that everything depends on it and that we not control anything. We must be there to know what it is, and to know that it is being rather than knowing".

agter die teks lê en aanleiding gegee het tot die teks, is nie altyd sigbaar in die woorde op die papier voor ons nie⁵⁵⁹.

Die diepste ervaring en worsteling waardeur die outeur gegaan het, kan nooit ten volle weerspieël word deur 'n finale teks nie. Tog is dit nie 'n onbegonne taak nie: die interpreteerder moet poog om die gesprek weer lewend te maak en tot verstaan te kom⁵⁶⁰. Dit is in hierdie gesprek tussen die teks en die interpreteerder waar die versmelting van horisonne plaasvind⁵⁶¹.

Om onself te bevry van die kettings van metodes, veral ook die metodes wat oor die laaste paar dekades in Suid Afrika populêr geword het, moet ons die valse sekuriteit wat metodes ons bied, prysgee⁵⁶². Ons moet aanvaar dat waarheid nooit in 'n absolute sin bestaan nie; waarheid is nooit finaal nie, maar bestaan relatief tot die mens self. Ons moet onself, en andere, die vryheid gun om spelend (in Gadamer se terme) om te gaan met die teks van die Ou Testament. In die spel staan nie die spel of die spelers in die sentrum nie, maar word die ervaring, die proses, die spel self, die fokuspunt. Die vraag waarmee nou geworstel word, is nie wat die teks *beteken het* nie, maar wat dit *nou beteken* in die hede, vir die moderne interpreteerder.

⁵⁵⁹ Weinsheimer, J. 1991. *Philosophical hermeneutics and literary theory*. Yale University Press: New Haven & London. Bladsy 117: "The synchronic understanding of language as a lexical pool, set of grammatical rules, network of differences, or fixed form reflects a real fact: that language exists prior to every speaker and eludes the speaker's power to change it".

⁵⁶⁰ De Knijff, H W. 1980. *Sleuter en Slot: beknopte geskiedenis van de bijbelse hermeneutiek*. Kampen: Uitgeversmaatschappij J. H. Kok. Bladsy 113: "Alle overlevering geschiedt in de vorm van taal; wij begrijpen op de wijze van de taal; in de taal zijn wij bezig met het zijn. Of, omgekeerd geformuleerd: alle zijn, dat verstaan kan worden, is taal. Het gesprek staat model: in het gesprek worden twee partners op elkaar betrokken in het gebeuren van het spreken. Zij zoeken, voortgaand spreken, naar de woorden, die recht doen aan de zaak, welke hen in het spreken drijft, woorden, die in de dialoog worden opgeroepen. Zo werken de gesprekspartners aan een gemeenschappelijke taal".

⁵⁶¹ Wright, K (ed). 1990. *Festivals of interpretation: essays on Hans-Georg Gadamer's work*. Albany: State University of New York Press. Bladsy 240: "By listening and responding, the interpreter as an interlocutor allows himself or herself to be cross-examined by the text. In the course of the give-and-take of a conversation with the text, the interpreter comes to understand *better* the truth claimed by the text about the matter at issue (*die Sache*). At the same time, and even more important, the interpreter comes to understand his or her own original truth-claims about the matter at issue *differently*. Gadamer calls this *event of understanding* the 'fusion of horizons'".

⁵⁶² Gadamer, H-G & Palmer, R E (eds). 2007. *The Gadamer reader: a bouquet of the later writings*. Northwestern University Press: Illinois. Bladsy 94: "Modern science, which arose in the seventeenth century, is based on thought about method and the progressive accumulation of knowledge assured by method. This form of science has uniquely changed our planet by privileging a certain form of access to our world, an access that is neither the only nor the most encompassing access that we possess. It is this access to the world by means of methodical isolation and conscious interrogation – in the experiment – which has enabled particular realms in which this isolation can be accomplished to spread out and attain a special hold on our ways of doing things".

7.3 VERSTAAN IS AFHANKLIK VAN HISTORIESE HERINTERPRETASIE

Deur sy *Wirkungsgeschichte*⁵⁶³ het Gadamer aangetoon hoe hierdie proses werk: die aaklige afstand van historiese afstand tussen ons en die Ou Testament teks, is toe nie iets om te vrees nie! Nee, inteendeel, dit is juis die saailand van verstaan.

Deur te let op die herhalende interpretasie en herinterpretasie van die teks deur die eeue, verstaan die interpreteerder. Dit is immers die *Wirkungsgeschichte* self wat die interpreteerder gevorm het tot wat hy vandag is; geen mens bestaan in isolasie nie, maar maak deel uit van die ganse mensdom, wat historiese wesens is en bestaan teen die realiteit van die storie. Die enigste bestaan wat die mens ken, is sy histories-gebonde werklikheid. Sy *Dasein*, sy geworpenheid in die historiese wêreld, maak van hom 'n sosiale wese, wat in verhouding tot ander mense en die geskape werklikheid staan. Die groter prentjie van die heelal, moet voorop staan in elke mens se verstaan: hy is 'n klein ratjie in 'n groter masjien en sy bydrae – hoe nietig dit ookal mag blyk – is deel van die groter geheel. Hy speel 'n aktiewe rol in die geskiedenis en hy is 'n histories bepaalde wese. Hy vorm die geskiedenis, maar die geskiedenis maak hom ook wat hy is. Geen mens kan homself ooit losmaak van sy historiese werklikheid nie. Hy kan hom nie eers indink hoe dit moet wees om te bestaan sonder 'n historiese werklikheid nie.

Gerhard Von Rad se bydrae tot die Ou Testamentiese wetenskap pas nommerpas hierby in. In sy lees van die finale teks het hy begin wonder oor sekere dinge wat hy gelees het. Soos die historiese kritiek begin het om tekste uitmekaar te trek, is mense se geloof in die finale teks geskud. Ook die Ou Testament het deurgeloop en dit was verstaanbaar dat daar heftige reaksie was teenoor die historiese kritiek. Von Rad staan egter uit as 'n bastion van hoop. Wat die historiese kritiek hom gebied het, was 'n benadering wat hom gehelp het om die teks te verstaan. Groot gedeeltes van die Ou Testament is verwerp deur die historiese kritiek as nie-oorspronklike materiaal. Von Rad het hierdie navorsing nie verwerp nie, maar dit gebruik om na te dink oor die ontwikkeling van die Ou Testament. Die historiese minimum wat oorgebly het na hierdie kritiese analise van die Ou Testament, het Von Rad aanvaar en met behulp daarvan die

⁵⁶³ Gadamer, H-G 2004. *Truth and Method*. Continuum: London. Bladsye 290-306.

Credo ontdek. As dit deel was van die oorspronklike material, wou Von Rad weet hoe en waarom latere byvoegings en uitbreidings gemaak is. Sy reis het dus begin by die finale teks; daarvandaan werk hy terug na die basiese historiese boustene wat as bronne gedien het vir die totstandkoming van die Ou Testament; vanaf hierdie kleiner boustene werk hy dan weer terug na die finale teks. Sy *Traditionsgeschichte* doen dan dieselfde as Gadamer se *Wirkungsgeschichte*, naamlik om na die historiese ontwikkelingsgang van die Ou Testament teks te kyk.

Von Rad en Gadamer word baie nou saambind deur bogenoemde proses. Hulle terme mag effens verskil: Gadamer noem dit *Wirkungsgeschichte*, wat fokus op historiese interpretasies van die teks; Von Rad noem dit *Traditionsgeschichte*, wat fokus op die ontwikkeling van die teks tot sy finale gestalte. Wat Von Rad direk saamsnoer met Gadamer, is dat hierdie ontwikkeling waarvan hy praat, moontlik gemaak is deur Israel se interpretasies uit die verlede. Iemand bevind homself in 'n unieke historiese horison, waar hy probeer sin maak uit sy omstandighede; hy dink dan terug aan die *Credo* en probeer dit verstaan in sy eie horison; hy herinterpreteer dit vir sy konteks, wat dan natuurlik groei en ontwikkeling tot gevolg het. Die aard van Von Rad en Gadamer se werkswyses, berus op 'n tweegesprek tussen die teks en die interpreteerder. Die hermeneutiese sirkel berus in wese op hierdie idee: interpretasie en herinterpretasie; tweegesprek; samespel.

7.4 DIE HISTORIESE ONTWIKKELING VAN TEKSTE HELP ONS MET ONS EIE VERSTAANSPROSES

Deur sy bestudering van die ontwikkeling van die Ou Testament, het Von Rad besef dat mense en hulle interpretasies die impetus was vir die ontstaan van die Ou Testament. Dit is nie 'n abstrakte, historiese boek nie; dit is nie 'n dogmatiek oor hulle God nie; dit is 'n getuigenis van hulle verstaan en interpretasie van Jahwe se handeling in hulle midde. Niks wat ons in die Ou Testament aantref is ongeïnterpreteerd oorgelewer nie; alles is verkondiging van Jahwe in verhouding met sy volk. Israel se geskiedenis was nooit meer as heilsgeskiedenis nie. Deur te let op verskillende bronne in die Ou Testament en te verstaan hoe hulle hierdie prentjie gesien het van God in hulle midde, help ons om hulle te verstaan, maar ook om die breër *Heilsgeschiede* van die Ou Testament as

geheel te verstaan. Von Rad help ons om hierdie kloof, wat gevul is met die heilshistoriese ontwikkeling van die Ou Testament, te verstaan.

Elke nuwe situasie (Gadamer noem dit horisonne) roep tot interpretasie. Soos ons bewus raak van hierdie verskillende horisonne, help dit ons om sensitief te wees vir die historiese en dit in verband te bring met ons eie horison. Horisonsversmelting dui daarop dat ons deur historiese interpretasie toelaat dat ons eie horison versmelt met 'n horison uit die verlede. En tog bestaan die twee horisonne nie eksklusief tot mekaar nie; dit is nie geslote horisonne wat wedersydese toegang beperk nie.

Die mens se historiese bepaaldheid, maak die verskillende horisonne toeganklik vir mekaar⁵⁶⁴. Die dialogiese aard van verstaan, asook die historiese geworpenheid van die teks en die interpreteerder, bring die interpreteerder in kontak met die horison uit die verlede en hierdie gesprek lei op die ou einde tot die versmelting van horisonne. Dit is 'n aktiewe proses wat onlosmaaklik deel is van die interpreteerder se self-oorgawe aan die spel van verstaan.

Die tyd het aangebreek om nuwe horisonne in hermeneutiek te ontdek. Die mens is 'n nuuskierige wese, wat deurentyd besig is om tot verstaan te kom. Uit sy alledaagse ervaringe leer hy meer van homself, van andere en van die wêreld rondom hom. Dit gebeur spontaan en sonder enige spesifieke inspanning – dit is deel van die mens se DNA. Wanneer ons ons egter wend tot teksinterpretasie, moet ons 'n doelbewuste poging aanwend om deur ervaring en interaksie die teks te verstaan. Die moontlikheid om tot verstaan te kom, lê in die feit dat die mens reeds iets verstaan voor hy homself nog na die teks wend; daar is 'n sekere voorverstaan wat alle mense besit vanweë die feit dat ons historiese wesens is wat gedurig besig is met die proses van verstaan. Hierdie voorverstaan en vooroordele wat deel is van die mens se mondering, mag nie

⁵⁶⁴ Gadamer, H-G 2006. *Truth and Method*, (2nd ed). Continuum: London. Bladsy 285: "Hence historical research is carried along by the historical movement of life itself and cannot be understood teleologically in terms of the object into which it is inquiring. Such an 'object in itself' clearly does not exist at all". This is precisely what distinguishes the human sciences from the natural sciences. Whereas the object of the natural sciences can be described idealiter as what would be known in the perfect knowledge of nature, it is senseless to speak of a perfect knowledge of history, and for this reason it is not possible to speak of an 'object in itself' towards which research is directed".

ontken en verwerp word nie: dit is juis die voorwaarde tot verstaan⁵⁶⁵. Weereens bring Gadamer die balans hier: waar sinkroniese metodes (wat slegs op die finale teks fokus) alle subjektiewe invloede verwerp, dui Gadamer op die noodsaaklikheid van vooroordele vir verstaan. Hy beklemtoon dat vooroordele deel is van die wyse waarop mense verstaan – ons kan nooit 'n situasie (of 'n teks) benader sonder dat ons reeds sekere kennis of oortuigings het nie. Die belangrike vereiste is egter dat ons sal onderskei tussen bruikbare vooroordele en vooroordele wat verstaan belemmer⁵⁶⁶.

7.5 DIE INTERPRETEERDER STAAN NIE LOS VAN SY OBJEK VAN VERSTAAN NIE

Dit is 'n bevrydende gedagte, want nou hoef die interpreteerder homself nie meer los te maak van sy historiese horison en te probeer om objektief teenoor die teks te staan nie. Hy kan homself nou geniet in die spel van interpretasie, waarvan hyself deel uitmaak. Verstaan is nou nie meer 'n objek wat deur meganiese metodes ontdek moet word nie; nee, verstaan is 'n werkwoord; 'n aktiwiteit. Dit is 'n konstante proses waarmee elke mens besig is. Verstaan geskied nie meer buite die mens om nie, maar neem vorm aan binne sy eie historiese ervaring.

Met teksinterpretasie is dit nie anders nie: ons eie menswees is so deel van die verstaansproses, dat ons kan sê ons aktiewe deelname aan die verstaansproses is noodsaaklik vir verstaan. Hierdie aktiewe deelname aan die verstaansproses bring mee dat die fokus nie meer is op wat die teks beteken het nie, maar op wat dit nou beteken en hoe dit die toekoms gaan beïnvloed. Wat ver in die verlede gelê het en vreemd

⁵⁶⁵ Gadamer, H-G & Palmer, R E (eds). 2007. *The Gadamer reader: a bouquet of the later writings*. Northwestern University Press: Illinois Bladsy 76: "Gadamer redefines prejudice as prior understanding [Vorverständnis], the understandings on the basis of which we understand the phenomena that confronts us. These are necessary for understanding to take place, and they can even be labeled as "fruitful".

⁵⁶⁶ Wright, K (ed). 1990. *Festivals of interpretation: essays on Hans-Georg Gadamer's work*. Albany: State University of New York Press. Bladsye 150-151:

"Hence, Gadamer notes, literally a prejudice (*Vorurteil*) is simply a pre-judgement (*Vor-urteil*), a judgement offered tentatively before all the necessary evidence is available in order to provide a basis for further interpretation and judgement...No understanding achieves the objectivity the hermeneutic tradition once sought; all rather remain particular *interpretations* and arise out of particular interpretive horizons".

voorgekom het, word nou naby gebring; 'n brug word gebou tussen die verlede en die hede.

7.6 KRETIEK TEEN VON RAD EN GADAMER

Baie kritiek is al geloods teen die werk van Von Rad en Gadamer. Dinge is nie meer soos dit in von Rad se tyd was nie: Ons praat nou anders oor die Pentateug / Heksateug; die *Credo* is nie meer die beginpunt van alles nie; die Jahwis word nie meer in die vroeë koningstyd geplaas nie; die vroeë koningstyd het self 'n probleem begin word; die Pentateug / Heksateug se oorspronge word nou gesoek in 'n versetbeweging of in die era net voor die ballingskap; die breuk tussen Genesis en Eksodus word al hoe sterker beklemtoon ensovoorts⁵⁶⁷. Een aspek van sy teologie wat egter steeds belangrik is, is sy geskiedsbekouing; sy benadering tot die verstaan van die Ou Testament het die deur oopmaak vir die toekoms van teksinterpretasie. Dit is waarin ons belangstel in hierdie proefskrif: nie die praktiese toepassing van Von Rad se werkswyse nie, maar sy werkswyse self: sy siening van hoe die Ou Testament ontstaan het en hoe dit ons help om die Ou Testament te verstaan.

Soos dit duidelik blyk uit die voorafgaande, kan Von Rad se bydrae nie geïgnoreer word nie. Hy het die essensie van menswees en verstaan vasgevat in sy *Traditionsgeschichte*.

Ook Gadamer se werk is al vele male gekritiseer en swakhede is uitgewys. Ons sal onself egter 'n groot guns bewys as ons net vir 'n oomblik stilstaan by die groter prentjie van Gadamer se bydrae tot hermeneutiek. Hermeneutiek handel oor meer as net metodes; dit behels die mens se vermoë tot verstaan⁵⁶⁸. Niemand het hierdie werklikheid duideliker uitgewys as Gadamer self nie.

⁵⁶⁷ Le Roux, J H 2002. *Gerhard Von Rad 'n honderd jaar*. In HTS 58(4).

⁵⁶⁸ Gadamer, H-G & Palmer, R E (eds). 2007. *The Gadamer reader: a bouquet of the later writings*. Northwestern University Press: Illinois Bladsy 248: "Thus hermeneutics is more than just a method of the sciences or the distinctive feature of a certain group of sciences. Above all it refers to a natural human capacity [for understanding]".

7.7 TEOLOGIE EN FILOSOFIE

Grondin se artikel oor die *New proximity between theology and philosophy* slaan die spyker op sy kop: dit het tyd geword dat die vertroebelde verhouding tussen teologie en filosofie weer herstel word. Waar die teologie aanvanklik die voedingsgrond was vir die filosofie, het die twee velde in onlangse tye meer selfstandig van mekaar gefunksioneer. Nou het die tyd aangebreek vir teologie om te gaan bakhand staan by filosofie⁵⁶⁹. Die kettings van teologiese dogmas en metodes moet afgeskud word en die persoonlike spel van verstaan moet betree word. Die verstaan van die Ou Testament is lank genoeg ingeperk deur die voorskrifte van wetenskaplike metodes; te lank is daar gefokus op sinkroniese interpretasie wat nie die historiese verstaan van die Ou Testament ernstig opneem nie. Nou het die oomblik aangebreek om terug te neem waarvan ons ontnem is: ons eie vermoë tot historiese verstaan. Die mens is 'n historiese wese, wat altyd besig is om tot verstaan te kom. Die enigste sinvolle manier om met die Ou Testament om te gaan, is om erns te maak met die oneindige proses van historiese verstaan. Hierin lê die sleutel tot die verstaan van die Ou Testament.

But I will stop here. The ongoing dialogue permits no final conclusion. It would be a poor hermeneuticist who thought he could have, or had to have, the last word⁵⁷⁰

⁵⁶⁹ Grondin, J. 2002. *The new proximity between Theology and Philosophy*. In Wiercinski, A. (ed). 2002. *Between the human and the divine, philosophical and theological hermeneutics*. The Hermeneutic Press: Toronto. Bladsy 99: "But, if I see things correctly, a new proximity between philosophy and theology has been discernable more recently...I mean by this that philosophers are suddenly more receptive to theological discourse".

⁵⁷⁰ Gadamer, H-G. *Truth and Method*. Continuun: London. Bladsy 581.